

Peter G. Tropper, **Ordnung der Frömmigkeit – Normierung des Glaubens. Kirchliche Ordnungsvorstellung und katholisches Laienchristentum in Kärnten zwischen 1848 und 1938.** Klagenfurt/Celovec–Ljubljana/Laibach–Wien/Dunaj : Hermagoras Verlag/Mohorjeva založba, 2011. 236 strani.

Celovški cerkveni zgodovinar dr. Peter G. Tropper se je lotil predstavitve verskega življenja v Krški škofiji (Gurk [Krka] – Celovec) v letih 1848–1938. V središče svojega zanimanja je postavil ureditev pobožnosti in normiranje verovanja s strani tedanjih krških škofov, ki je v obravnavanem obdobju potekala še povsem v duhu smernic Tridentinskega koncila, nov ton pa jim je dajal razcvet verskega življenja v drugi polovici 19. stoletja. Nekdanji koroški verski vsakdan avtor posrečeno postavlja v avstrijski kontekst, hkrati pa seveda ne pozabi na širši okvir rimskokatoliške Cerkve oziroma na pomen smernic tedanjih papežev. Skozi celotno knjigo, ki je plod avtorjeve raziskave, ga zanima razmerje med cerkvenim vodstvom in njegovim sprejemanjem rimskih navodil na eni strani ter aplikacijo le-teh oziroma njihovo sprejetje pri vernih laikih na drugi strani. Avtor se zaveda prevladujočega hierarhičnega vpliva na versko življenje vernih laikov, določene pojave in odklone pa razloži s pomočjo statističnih podatkov oziroma njihovo analitično interpretacijo.

Vsebinsko je knjiga urejena z »nemško natančnostjo«. Avtor želi prikazati, kako so krški škofje spodbujali, razvijali in uravnavali versko prakso katoliških Korošcev na prelomu obeh stoletij s posebnim poudarkom na liturgiji, duhovnosti (zlasti osebni pobožnosti) in verskih združenjih. Na začetku predstavi obravnavanemu času predhodno obdobje, ki ga je na področju verskega življenja še vedno preveval hladni jožefinski duh. Obravnavano obdobje okvirjata za avstrijsko zgodovino pomenljivi letnici marčne revolucije in Hitlerjeve priključitve Avstrije III. Reichu. Šlo je za čas razcveta avstrijskega katolištva (katolicizma), ki ga je omogočila dokončna zavrnitev jožefinistične tradicije državnega cerkvenstva, kateri je napravil konec avstrijski konkordat leta 1855, po drugi strani pa je odnos Cerkev – država pogojevala civilna in verska zakonodaja iz let 1868 in 1874, ki je okvirjala delovanje katoliške Cerkve v avstrijskem delu monarhije do njenega razpada leta 1918. Obdobje 1. avstrijske republike je bilo v cerkvenem življenju še dodobra zaznamovano z dediščino minulih desetletij, vendar pa so se v njem že dodobra izkristalizirali nekateri specifični pojavi (npr. verski indiferentizem, brezboštvo, komunizem, nacionalsocializem), ki so vplivali na upad verskega

življenja, zlasti v mestih. Pravni položaj katoliške Cerkve v Avstriji naj bi ponovno utrdil konkordat iz leta 1933.

Predstavitvi zgodovinskega konteksta sledi predstavitev krških škofov in njihovih pastoralnih aktivnosti. Naj v povezavi z manjšinsko problematiko na tem mestu omenim le dva. Škof Balthazar Kaltner (1910–1914) je skušal pomanjkanje duhovščine rešiti tako, da je v škofijo poklical dobra dva ducata duhovnikov iz nemško govorečih škofij. Škofovanje Adama Hefterja (1914–1939) so obremenjevali mednacionalni spopadi med Nemci in Slovenci. Po plebiscitu so bili številni slovenski duhovniki zaprti in izgnani. Pričakovanje slovenskih vernikov po domačih duhovnikih je skušal izpolniti tako, da je že od semeniščnikov zahteval znanje obeh deželnih jezikov.

V obsežnem drugem delu avtor predstavi različne tematike in problematike iz pastoralnega življenja škofije. Zaustavi se ob problemu izstopov iz katoliške Cerkve in prestopov k starokatoličanom in evangeličanom. Nato opiše vpliv, ki ga je na bogoslužje imelo liturgično gibanje. Le-to je spodbudilo tiskanje novih molitvenikov in pesmaric, predvsem pa je ljudi poučevalo o skrivnosti sv. maše, o zgradbi liturgičnega leta ... K temu so sodile tudi prenovljene mašne knjige in paramenti. Posebne pozornosti je bilo deležno podeljevanje zakramentov, zlasti sv. evharistije in spovedi. Avtor je s tem v zvezi objavil nekaj preglednih tabel, iz katerih je razvidna intenzivnost duhovnega življenja v obravnavanem obdobju. Škofje so skušali dvigniti raven verskega življenja z bolj načrtnim razlaganjem katoliškega nauka ter zlasti z ljudskimi misijoni in duhovnimi obnovami, ki so jim sledile. Vsaj del prebivalstva je prakticiral poglobljeno duhovno življenje s pomočjo duhovnih vaj. Severni in južni del škofije s pretežno kmečkim prebivalstvom sta ostajala tradicionalno verna, v osrednjem delu z večjimi mesti pa je vernost upadala.

Avtor nato predstavi stare oblike duhovnega življenja. Posebno se pomudi pri izvoru in prakticiranju molitve rožnega venca, pobožnosti križevega pota ter ostalih pobožnostih. Nato obravnava izvor in prakticiranje nekaterih novejših oblik duhovnosti. Vplivanje verske prakse na pobožnost vernikov so omogočale zlasti bratovščine in verska združenja. Prvo mesto med njimi so na začetku preteklega stoletja zavzele Marijine družbe, ki so bile ustanovljene za vse štiri stanove. Med cerkvenimi zvezami so se po 1. svetovni vojni najbolj uveljavile: veselo otroštvo, fantovske, moške, ženske in dekliske zveze ter v 30-ih letih Katoliška akcija in župnijski odbori.

Zadnji del knjige avtor posveča pomenu božjih poti, češčenju svetnikov (zlasti sv. Heme) in privatnim pobožnostim ter razodetjem. Čisto na koncu povzema Hefterjeva petletna poročila (relacije) o stanju škofije Svetemu sedežu, iz katerih veje škofova skrb nad cvetočim liberalizmom in verskim indiferentizmom ter upadom verske prakse. V prilogi avtor postreže še z dodatnimi statističnimi podatki.

Naj omenim, da avtor na str. 53 posebej izpostavi knjigo libeliškega župnika Antona Vogrinca *Nostra maxima culpa* iz leta 1904, ki je takoj po izidu prišla na *Index*. V njej je Vogrinec predstavil tedanje nezavidljivo stanje v Cerkvi; vzroke in možne rešitve. Knjiga je še danes vredna branja, vendar je relativno težko dostopna.

Slovenski bralec bi v knjigi *Ordnung der Frömmigkeit – Normierung des Glaubens* pričakoval nekoliko več podatkov o pastoralnem stanju v slovenskem in narodnostno mešanem delu škofije. Zlasti bi avtor lahko omenil tudi asimilacijo slovenskega življa in vpliv ali nevpiliv škofijskega vodstva na ta proces. Dejstvo je, da se je asimilacija koroških Slovencev s Slomškovo prestavitvijo sedeža Lavantinske škofije v večjem obsegu začela dogajati v Velikovškem okrožju, šolska zakonodaja iz leta 1869 je v šole privedla nemško govoreče učitelje, ki so nadomestili slovensko govoreče duhovnike, plebiscitarne razmere v letih 1919–1920 pa so v Kraljevino SHS pognale cvet koroške slovenske cerkvene katoliške inteligence (dr. Lambert Ehrlich, dr. Gregorij Rožman, dr. Janko Arnejc). Avtor sicer korektno omenja, da so po plebiscitu oblasti številne slovenske duhovnike zaprle in kasneje tudi izgnale.

Jezik knjige je strokovno-poljuden in nudi zadosten pogled v obravnavano materijo. Zelo dobrodošle so razlage strokovnih izrazov in pojmov, ki si jih je avtor izposodil iz starega Herderjevega *Kirchenlexikona*. Na ta način bralcu omogoči njihovo razumevanje v duhu tedanjega časa, saj se nekateri cerkveni pojmi in izrazi po 2. vatikanskem koncilu nekoliko drugače interpretirajo. Predstavil je tudi kratke historiate posameznih pobožnosti in verskih združenj. Knjiga je vsekakor dobrodošla za slovenske zgodovinarje in zainteresirane bralce, saj govori o podobnih tematikah in problematikah, ki so se v obravnavanem obdobju dogajale tudi na ozemlju današnje Republike Slovenije. Zlasti to velja za 13 župnij v Mežiški in Dravski dolini, ki so bile po letu 1859 del krške škofije, nato od leta 1923 v upravi lavantinskega škofa, leta 1964 pa so bile priključene mariborsko-lavantinski škofiji. Del krške škofije sta bili tudi župniji na Jezerskem. Knjiga bo služila kot dobra opora pri raziskovanju tovrstnih tematik v slovenskem prostoru in bo omogočala primerjavo z dogajanjem onstran Karavank.

Matjaž Ambrožič